

Szemadám György

Családtörténet és önéletírás

Gyuri néhány éve megígérte, hogy egyszer megnyithatom egy kiállítását. Most egy könyv, a *Családtörténet és önéletírás* bemutatása a feladatom, mégis úgy érzem, hogy teljesítette az ígérését. Sőt, túlteljesítette: olyan lehetőséget adott, amikor a képeiről úgy beszélhetek, ahogy egy vernisszázson nagyon nehéz volna.

Mert ez a könyv úgy szól Gyuri családjáról és életéről, hogy a családtörténetet és az élettörténetet a képek tükrében mutatja fel. Lehetetlen nem észrevenni, hogy Szemadám György szinte minden képén a saját életét festi. Igen, amikor madarakat fest, akkor is. Az el nem múló serdülőkori szenvedély, a –már elmondhatjuk, szerencsére—be nem teljesült ornitológusi pálya szépsége és keserősége ott lüktet a képeken. Ez a könyv persze nem a madarokról szól, hanem egy teljes életről, az ő életéről, és egy kicsit a mi életünkről is.

Szemadám György, ahogy mondani szokták, patinás családból származik, történelmi nevet visel. Abban az időben, amikor a mi nemzedékünk felcseperedett, ez a családi háttér nem volt *come il faut*, inkább elhallgatni, mintsem büszkélkedni volt célszerű vele, ahogy különböző okok miatt más családokban is tabusítani kellett a családtörténetet. Gyuri esetében a családba való belenövést az is nehezítette, hogy szülei korán elváltak, édesanyja nevelte, és apjával csak ritkán találkozott. A gyerekek nagyon szeretik azt az apát, aki gondoskodik róluk, törődik velük, mintát nyújt számukra. Ennél jobban csak azt az apát tudják szeretni, ahhoz tudnak jobban ragaszkodni, aki nincs jelen. Az apa nélkül felnövekvő gyerekek serdülőkor táján megpróbálják megtalálni vagy megteremteni a vágyott apát. Szemadám György megrajzolja és megfesti. Festészetének visszatérő motívuma az időutazás, amelyben a festő újrjátssza, újraéli a sok ismeretlenes múltat. Ezáltal

családi mitológiát teremt, ami egy nemzedék, egy nemzet és a mindenkor élő emberek közös mitológiájává képes válni, mert autentikus, mert a közös kínokat és örömeiket a személyes átéléssel képes hitelesíteni. A mitológia központi figurája mindmáig a gyermek apa, akinek arca soha nincs, csak végtelenül gyöngéd gesztusai, amint testvérével összehajol.

A gyermeküket apa nélkül nevelő anyáknak fel kell vállalniuk azokat a konfliktusokat is, amelyeket a fiúk normális esetben az apával vívnak meg. Ezeket a konfliktusokat természetesen a gyerek is megszenvedi. E konfliktusok lezárását és a festészet, mint elaborációs forma nagyszerűségét jelzi az a kép, amelyen Gyuri megajándékozta édesanyját Velázquez infánsnőjének gyönyörű ruhájával (és persze Velázquezt is édesanyja arcképével). A megbocsátás és jóvátétel e felnőtt gesztusa, no meg a könyvben található önéletrajzi elemzés magas intellektuális színvonala nem leplezheti el, hogy Gyuri lelke legmélyebb zugaiban gyermek maradt. Az állatokat humanizálja, a tárgyakat étellel lelkesíti át, a világ dolgaihoz gyermeki kíváncsisággal és rácsodálkozással fordul. Ennek ismét csak nem mond ellent az az irónia, amellyel nagy elődeit állattani ismereteik hiányosságaival szembesíti vagy éppen parafrázálja őket.

Ha eddig a képekről beszéltem, ideje, hogy magáról a könyvről is mondjak néhány szót. Mindannyiunk vágya, hogy saját életünket megértsük, hogy ezt az egyetlen életet értelmesnek, koherensnek lássuk. Az már viszont csak a művészek sajátos igénye, s talán nem is mindenkié, hogy megtalálják azokat az élményeket, amelyekből műveik táplálkoznak. Szemadám György könyve ezt a két törekvést ötvözi. A családtörténetben a ki vagyok, honnan jöttem, mit hoztam magammal kérdései mentén formálódik az elbeszélés, a családtörténethez kapcsolódó képeken pedig az tükröződik, hogy a megélt múlt miként változik képpé. Az önéletírás jobbára kronologikusan halad. Életeseményeket mond el, melyek hol nagyon

személyesek, hol közösségi történetekkel kapcsolódnak össze, de sohasem anekdotikusak. Gyurit nem a történetek tanulságai, hanem élmény és mű, a művész személyisége és a műalkotás minősége közötti összefüggések foglalkoztatják. Ezért kerülhetnek az önéletírásba vendégszövegek, jobbára versek vagy versrészletek, hiszen ezek hitelesen képesek közvetíteni egy életérzést vagy gondolati irányultságot.

Ugyanakkor ez a könyv nem egy parttalan kitárulkozás. Magában hordja a rejtőzködés és az alternatívák lehetőségének feszültségét is. A maszk tematika mind az oeuvre-ben, mind az önéletírásban jelentős helyet foglal el

Nyilván észrevették, hogy a könyv tartalmáról nagyon keveset mondtam. Nem szeretném Gyuri életét, ami egyébként több, mint fél évszázada hol szorosabban, hol lazábban összekapcsolódik az enyémmel, ő helyette elmondani. Csupán tanúságot szeretnék tenni, hogy maradéktalanul igaz, amit ír, mind a történeti igazság, mind a belülről megélt narratív igazság szempontjából. Összegzésképpen annyit mondhatok, hogy egy önmagában is izgalmas és gazdag életet úgy mutat be a könyv, hogy feltárja az életélmény és az alkotás közötti kapcsolatokat. Olyan műalkotás, amely kalandos utazásra visz bennünket baráti tájakon.

Budapest, 2012. november. 22.

László János

Elhangzott Szemadám György: Családtörténet és önéletírás, valamint a Leopárd a teraszon című köteteinek bemutató rendezvényén, 2012. november 22-én a Forrás Galériában.